

*EKONOMİ*

## **İKTİSADİ DÜŞÜNCE TARİHİ ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİLİK KAVRAMININ GELİŞİMİ**

*Geliş Tarihi:19.08.2018*

*Kabul Tarihi:24.09.2018*

**Cafer Şafak EYEL\***

ORCHID ID: 0000-0002-2391-6316

**Gülümser ÜNKAYA\*\***

ORCHID ID: 0000-0003-2453-2223

**Burçin KAPLAN\*\*\***

ORCHID ID: 0000-0003-4967-8405

### **ÖZ**

Ülkelerin iktisadi gelişimlerinde girişimcilerin önemli bir rolü bulunmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde iktisatçılar tarafından geliştirilmiş olan teoriler ve akımlar çerçevesinde girişimcilik kavramı ve girişimciler konusunda farklı yaklaşımlar ve tanımlamalar geliştirilmiştir. Bu araştırma, iktisadi düşünce tarihi kapsamında farklı iktisadi ekoller ve uzmanlar tarafından geliştirilmiş olan girişimcilik tanımları ile girişimcilğe bakış açılarının tespit edilmesi ve karşılaştırılması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması tekniği kullanılmıştır. Girişimcilik tarihini, iktisat tarihi perspektifinden ele alan bu çalışma, bu yönüyle önceki çalışmalardan farklılaşmaktadır.

**Anahtar Sözcükler:** *Girişimcilik, girişimci, girişimcilerin rolü, iktisat tarihinde girişimcilik*

*ECONOMY*

## **DEVELOPMENT OF THE ENTREPRENEURSHIP CONCEPT WITHIN THE SCOPE OF THE HISTORY OF ECONOMIC THOUGHT**

### **ABSTRACT**

There is an important role of entrepreneurs on economic developments of the countries. Within the scope of the theories and thoughts created by economists in historical process, various approaches and descriptions were developed. This study was made for the aim to determine and compare the definitions and point of views on entrepreneurship developed by different economic thought schools and scholars in context to the economic thought history. Literature review technique as a qualitative research model was used in this study. This study that approaches entrepreneurship history from economic history perspective, differentiates from previous studies with this aspect.

**Keywords:** *Entrepreneurship, entrepreneur, the role of entrepreneurs, entrepreneurship in economic history*

\* İşletme Anabilim Dalı Bütünleşik Doktora Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 34295, Florya/İstanbul, safakeyel@gmail.com

\*\* Prof. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 34295, Florya/İstanbul, gulumserunkaya@aydin.edu.tr

\*\*\* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 34295, Florya/İstanbul, burcinkaplan@aydin.edu.tr

## 1. GİRİŞ

Girişimciliğin hem kavramsal hem de uygulama bakımından ortaya çıkışı oldukça eski dönemlere kadar dayanmaktadır. Her ne kadar ilkel şekilde de olsa ilkçağdan itibaren başlamış olan girişimcilik uygulamalarının süreç içerisinde evrilerek günümüzde şekline ulaşmış olduğu, bununla birlikte 17. ve 18. yüzyıllardan itibaren ise girişimciliğin kavramsal çerçevesinin de şekillenmeye başlamış olduğu ifade edilebilmektedir.

İlkçağ dönemi ilkel topluluklarında insanlar doğa tarafından kendilerine sunulmuş olan kaynaklar ile geçinirken, temel geçim kaynakları da avcılık ve toplayıcılık olmuştur. Bu dönemde ekonomik yaşamda büyük oranda tüketici olan insanların gerçekleştirdiği basit faaliyetler girişim olarak nitelendirilebilse de, herhangi bir üretim faaliyetinde bulunulmadığından, girişimcilikten söz etmek pek mümkün değildir (Gümüsoğlu ve Karaöz, 2013: 67). Bu tüketici dönemin ardından hayvanları evcilleştirip yetiştirerek hayvancılığı başlatan insanlık, yavaş yavaş ekip biçmeye ve basit tarım ürünleri üretimine başlamış, bununla birlikte çanak çömlek imalatı, dokuma, ekmek yapma gibi küçük el sanatı işleri yapılmaya başlanmıştır (Aşkın vd., 2011: 57).

Avcılık ve toplayıcılık döneminin sona ermesi ve üretim ile ticaretin başlaması neticesinde girişimciliğin ilkel biçimleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Ercan ve Gökdeniz 2009: 60). Kapalı köy ekonomisi düzeni ve yerleşik hayatın benimsenmesi ile birlikte tarımsal ekonomiye geçiş sağlanırken, bu durum da insanlığın ekonomik ve sosyal gelişmesine önemli bir katkıda bulunmuştur (Gümüsoğlu ve Karaöz, 2013: 67). Ancak takas ekonomisi ile ticaretin yapıldığı bu dönemde bireysel girişimciliğin varlığından pek söz edilememektedir (Özgüven, 1992: 30).

13. yüzyıla kadar Avrupa’da ekonomik hayatın kendi kendine yeterli küçük ünitelerden oluşmakta olduğu ifade edilebilmektedir (Alkin, 1992: 443). Bununla birlikte zanaatkarlar birer kapitalist değildir. Kullandıkları işçi sayıları oldukça az, üretim şartları hiçbir iş yapmadan yaşamaya ve girişimi geliştirmeye imkân vermeyecek kadar sıkı bir kontrol altındadır (Baby, 1975: 57). 11. ve 14. yüzyıllar arasında el sanatları ve küçük ev üretimleri yavaş yavaş gelişirken, aile tezgâhlarından atölye tipi üretim tarzına geçişler başlamıştır. Bununla birlikte 12. ve 13. yüzyılda büyük çaplı fuar organizasyonlarının faaliyete geçirilmesi ile birlikte ulusal ve uluslararası pazarlar gelişmeye başlamıştır. 13. ve 14. yüzyıllarda özel bankalar kurulmaya başlanırken, büyük sermayedarlar ortaya çıkmıştır (Aşkın vd., 2011: 57-58). Toplumsal canlanmanın ticaret hayatına da etki etmesiyle birlikte yeni bir mübadele anlayışı başlarken, şehirler ekonomik anlamda aktif bir duruma gelmiş ve bir mübadele bölgesi halini almıştır (Özgüven, 1992: 30).

Ekonomik anlamdaki temel düşüncenin alışverişte hakkaniyet ve adalet olduğu, faizin kilise hukukçuları tarafından kesin olarak yasaklandığı Ortaçağ döneminde (Lajugie, 1971: 13-14; Özgüven, 1992: 30-31), girişimci olarak nitelendirilen kişiler genellikle

din adamları olmakla birlikte, bu girişimciler büyük tarım sahaları, şato, kule, kamu binaları, manastır ve katedral gibi büyük üretim projelerinin gerçekleştirilmesini üstlenmişlerdir (Landström, 2005: 9; Vasapallo, 1996: 193; Yurtseven, 2007: 55). Ortaçağ sonlarına doğru ise Avrupa’da ekonomi giderek gelişmeye başlarken, devletler ekonomik güçlerini kullanmak suretiyle devleti güçlendirmeyi ve devletin bu gücünü kullanarak da ülkenin ve ekonominin sürekli olarak gelişmesini amaçlamışlardır (Aşkın vd., 2011: 58).

Girişimciliğin çağdaş anlamda ilk ortaya çıkışının ise coğrafi keşifler sonrasında başladığı ifade edilmektedir. Coğrafi keşiflerin yaşanması ile birlikte dünya ticaret yolları ve ticaret ufkı değişip gelişirken, keşfedilen yeni topraklarda ortaya çıkan ve o zamana kadar bilinmeyen yeni ürünler ve değerli madenlerle birlikte dünya ekonomisinin ağırlık merkezi değişirken, bu keşifleri yapan Avrupa ülkelerinde önemli derecede bir zenginlik ortaya çıkmıştır (Durukan, 2007: 26). Rönesans ve Reform ile birlikte laik ve materyalist düşünce ortaya çıkarken; bu durum liberal düşüncenin, zenginleşme hırısının, kazanç hırısının ve lüks ihtiyaçların ön plana çıkmasına yol açmıştır (Özgüven, 1992: 45). Bununla beraber, Rönesans ve Reform hareketleri neticesinde politik ve ahlaksal değişimler baş gösterirken, derebeyliklerin yerini merkezi devletler almaya başlamış, Ortaçağ’ın hakkaniyet ve adalete dayanan “kazancın ölçülü olması” ekonomik kuralının yerini “macera ve kazanç zihniyeti almaya başlamıştır (Lajugie, 1971: 15-16).

Reform ve Rönesans hareketlerinin etkisiyle bu dönemde modern bilim metodolojisi de ortaya çıkmaya başlarken (Özgüven, 1992: 45), bilimsel bilginin iş yaşamında kullanılmaya başlanması ile birlikte Sanayi Devrimi’nin ortaya çıkmış olduğu söylenebilmektedir (Ercan ve Gökdeniz, 2009: 62).

## 2. İKTİSADİ DÜŞÜNCE TARİHİNDE GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI

Çalışmanın bu kısmında iktisadi düşünce tarihi çerçevesinde farklı iktisadi akımların penceresinden girişimcilik kavramının gelişimi ve girişimcilik kavramı ile ilgili olarak iktisadi düşünce okulları ile iktisat düşünürlerinin farklı yorumlamaları incelenmektedir.

### 2.1. Merkantilist Ekonomide Girişimcilik

Modern anlamda bilinen ilk iktisat teorisi merkantilizm olmuştur. Sanayi Devrimi’ne kadar olan dönemde merkezi devletlerin yaygınlaşmasıyla birlikte Avrupa’da yaygın olarak görülen merkantilist ekonomi çerçevesinde, girişimcilik de önemini göstermeye başlamıştır.

16. ve 19. yüzyıllar arasında Avrupa’da hem devletin hem de ekonominin büyümesini sağlamaya yönelik olarak merkantilist ekonomi politikası uygulanmıştır. Dış ticarete yeni bir anlayış getiren ve sanayi ile üretime oldukça önem veren merkantilist politika

(Turanlı, 2000: 30), ilk iktisat doktrini ve iktisat politikası olarak da bilinmektedir (Özgüven, 1992: 44). Feodal rejimden merkezi devletlere dönüşümün yaşanmaya başlanması ile birlikte düzenli ve güçlü ordu ve donanma kurulması, yaygın ulaşım ve haberleşme sistemi ile etkin bir idari organizasyon kurulması gibi yeni ihtiyaçlar ortaya çıkarken (Turanlı, 2000: 29), dolayısıyla kamu harcamalarında da önemli derecede bir artış ortaya çıkmıştır. Bu harcamaların finanse edilebilmesi amacıyla ise, dönemin şartları gereği alışverişler altın üzerinden yapıldığı için, ihracat artırılarak ülke içerisinde altın birikimi sağlama yoluna gidilmiştir (Alkin, 1992: 444). Bu politikayı uygulayabilmek üzere de hazinenin büyümesi, dış ticaretin pozitif olması, ihracatın ithalatın önüne geçebilmesi için devletler ile tüccarlar arasında bir çıkar birliği meydana gelmiştir. Ancak zamanla güçlenen tüccarlar siyasi birtakım kazanımlar da elde ederken, bu durum da sınırların ve siyasi sistemlerin zaman içerisinde değişmesine neden olmuş ve Avrupa’da rekabetçi, kazanmaya dayalı bir sosyoekonomik sistem kendisini göstermeye başlamıştır (Aşkın vd., 2011: 58-59).

## **2.2. Fizyokrat Düşüncede Girişimcilik**

Liberal ekonominin temeli olarak görülen ve tarımı ekonominin itici gücü olarak değerlendiren fizyokrazi akımı, girişimciliğin ilk kez tanımlandığı iktisat akımı olmuştur. Merkantilist ekonomi akımına alternatif olarak geliştirilen bu akım, sanayileşmenin henüz görülmediği Orta Avrupa’da, özellikle Fransa’da gelişimini göstermiştir.

Tek verimli faaliyet alanının tarım olduğunu ve sadece toprağın bir üretim gücü olabileceğini belirten ve “doğanın gücü” anlamına gelen fizyokrazi akımına göre (Özgüven, 1992: 72), altın birikimi amacıyla yapılan ticari faaliyetlerin milli hasılaya katkıda bulunmayacağı ve her türlü ticari faaliyetin kısır kalmakta olduğu savunulmuştur. “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” sloganını ortaya atan fizyokratlar, tanrısal nitelikteki görünmeyen bir elin iktisadi faaliyetleri düzenlemekte olduğunu ifade etmiş (Alkin, 1992: 445) ve bu şekilde liberalizmin de temellerini ortaya atmışlardır (Lajugie, 1971: 22). Fizyokrat düşüncenin temelinde tarımsal girişimci yer alırken, bunun sebebi olarak ise dönemin şartları gereği henüz Sanayi Devrimi’nin ve sanayileşmenin gerçekleşmemiş olduğu, tarımın ekonomik yaşamda baskın sektör olduğu ifade edilebilmektedir (Formaini, 2001: 3).

Girişimcilikte risk unsuru, kavramsal açıdan ilk kez 17. yüzyılda ortaya çıkarken, bu dönemde girişimciler devletle belirli bir hizmeti icra etmek ya da belirli ürünleri sunmak üzere bir sözleşme imzalayarak anlaşma yapan kişiler olarak görülmüştür (Kaya, 2007: 36). Burada sözleşme bedeli sabit olduğundan, kar ve zarar oranları girişimcinin sarf ettiği çaba ile doğru orantılı şekilde değişkenlik göstermektedir. Bu dönemde bilinen en önemli girişimcilerden biri bir Kraliyet Bankası kuran Fransız John Law olmuştur. Banka sonrasında Amerika’da faaliyet gösteren Mississippi Company isimli ticari bir işletmeye dönüşmüş olmakla birlikte, Law’ın kurduğu bu işletme hisse senedi fiyatlarını işletme varlıklarıyla orantısız bir şekilde yüksek bedellerden piyasaya sürmeye çalıştığı için bir süre sonra iflas etmiştir. Girişimciliği

ilk kez tanımlayan Fransız Cantillon da, iktisat ve girişimcilikle ilgili yaptığı çalışmalarda Law'ın hatalarını göz önünde bulundurarak hareket etmiştir (Yurtseven, 2007: 55).

Fizyokrat ekonomi düşünürlerinin en ünlülerinden biri olan Richard Cantillon, ekonomik teoride girişimci kavramını ilk kez tanımlayan ve girişimcilik tarihinin en başta gelen ismi konumundadır (Formaini, 2001: 3; Hebert ve Link, 2009: 7). İktisat teorisinde girişimcinin kritik rolünü ortaya koyan ilk kişi olmakla birlikte, girişimciyi ekonomik sistem içerisinde merkezi bir konuma yerleştiren Cantillon (Menudo ve O'kean, 2002: 5), ekonomideki aktörleri de; finansal açıdan bağımsız olan toprak sahipleri, kar elde etmek üzere risk alarak ticari değişimlerle uğraşan girişimciler ve sözleşme dahilinde sabit bir ücret karşılığında işgücünü kiralayan işçiler olmak üzere üç grup altında sınıflandırmıştır (Grebel vd., 2003: 495; Hebert ve Link, 2009: 8).

18. yüzyılda girişimcilik ile ilgili düşüncelerini ortaya koyan Cantillon, piyasa ekonomisini tanımlarken, girişimcinin toprak sahipleri ile işçiler arasındaki bir arabulucu ve denge sağlayıcı olduğunu belirtmiş (Formaini, 2001: 3) ve girişimcilerin üretici ile tüketici arasında kurulan bağda koordinatör niteliğinde rol almakta olduğunu ifade etmiştir (Grebel vd., 2003: 495). Bu doğrultuda Cantillon, o günün şartları altında girişimci kişiyi, tarımsal üretimi gerçekleştiren çiftçiler olarak ifade etmiştir (Hebert ve Link, 2009: 9).

Girişimciyi gelir sahibinden farklı bir birey olarak nitelendiren Cantillon, girişimcinin belirli bir fiyattan alım yapıp belirsiz bir fiyattan satış yapan (Filion, 1998: 3; Hebert ve Link, 2009: 9; Hisrich ve Peters, 2002: 7) bir arbitrajcı olduğunu belirtmiştir (Jennings, 1993: 42; Sciascia ve De Vita, 2004: 4). Bu doğrultuda girişimcinin belirsizlik unsuru dahilinde risk alan bir kişi olduğunu ifade ederek (Hebert ve Link, 2009: 9; Sciascia ve De Vita, 2004: 3) onu spekülâtör olarak ifade etmiş (Aidis, 2003: 3), girişimciliğin risk alma ve üstlenme özelliğini ortaya koymuştur (Alada, 2001: 47). Cantillon belirsizlik ve risk unsurlarını birbirinden ayırt etmeden bir arada değerlendirirken (Hebert ve Link, 2009: 10), ondan iki yüzyıl sonra Frank Knight (1921) belirsizlik ve riski birbirinden ayırmış, riskin ölçülebilir ve azaltılabilir bir unsur olduğunu, belirsizliğin ise asla ölçülemeyeceğini belirtmiştir (Sciascia ve De Vita, 2004: 4).

Cantillon'a göre girişimcinin piyasa ekonomisi içerisindeki rolü belirgin bir şekilde arz tarafı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Girişimci yeni üretim veya alışveriş teknikleri vasıtasıyla talep yaratmak için uğraşmak yerine, yalnızca toprak sahibinin emirlerini yerine getirmektedir. Bu doğrultuda, önceden belirlenmiş olan tüketici isteklerini tatmin etmek üzere uygun mal veya hizmetleri doğru zamanda ve doğru yerde piyasaya sunmaktadır. Girişimcinin etkin olabilmesi için ileri görüşlü ve uyanık olması gerekmektedir. Ancak Cantillon'un girişimcisinin, yenilikçi olmasına gerek olmadığı söylenebilmektedir (Hebert ve Link, 2009: 12).

Girişimcilik kavramına ilişkin olarak yenilik kavramını ilk olarak ortaya atan kişi olan (Döm-Tomak, 2015: 14) Nicolas Baudeau, Cantillon'un bahsetmiş olduğu girişimcinin yarattığı arbitraj fırsatını daha açık bir şekilde tanımlayarak, girişimcinin çeşitli yenilikler yapmak suretiyle maliyetleri düşürme ve böylece de karları artırma yeteneğine sahip olan bir birey olduğunu ifade etmiştir (Sciascia ve De Vita, 2004: 4). Tarımın üstünlüğüne inanan ve tarımsal girişimcinin riski üzerinde taşıyan kişi olduğunu belirten Baudeau, girişimcinin canlı ve aktif bir ekonomik aktör olduğunu vurgulayarak, girişimcinin bilgisel gücünün önemine değinmiştir. Bununla birlikte Baudeau, girişimcinin bir yenilikçi fonksiyonu bulunduğunu ilk kez öne süren kişidir (Grebel vd., 2003: 495; Link, 2007: 2). Girişimciyi buluş yapan ve maliyetleri azaltmak, karı artırmak üzere yeni teknikleri veya fikirleri uygulamaya sokan bir yenilikçi olarak tanımlayan Baudeau'nun teorisi, Cantillon'un teorisinin önemli derecede gelişmesini sağlarken, 20. yüzyılda Schumpeter tarafından yeniden düzenlenen girişimcilik kavramının oluşumunu da etkilemiştir (Hebert ve Link, 2006: 284).

Fizyokratların öncüsü niteliğinde olan ve aslında bir tıp doktoru olan François Quesnay (Formaini, 2001: 3), oluşturduğu iktisadi tabloda servet ve gelirlerin toprak sahipleri, çiftçiler ve esnaf/zanaatkarlar olmak üzere üç sınıf arasında dağılmakta olduğunu ifade etmiş (Özgüven, 1992: 74-75) ve zirai üretimi gerçekleştiren çiftçilerin serveti yaratan tabaka olarak en önemli sınıfı teşkil ettiğini ifade etmiştir (Ergin, 1962: 52-53). Bununla birlikte Quesnay, çiftçileri girişimci olarak nitelerken, asıl girişimcilerin ise büyük topraklarda çiftçilik faaliyeti yapan kişiler olduğunu öne sürmüştür (Hebert and Link, 2006: 283). Quesnay, toprak sahiplerini topraklarının işletilmesi karşılığında net hâsıla yani kira alan sınıf, zanaatkarları imalat yapan kısır bir sınıf, çiftçileri ise diğer iki sınıfı besleyen sınıf olarak ifade etmiştir (Özgüven, 1992: 75). Quesnay'a göre girişimci, belirsizlik koşulları altında üretimi organize eden ve yönlendiren, yeni yöntemler ve yeni ürünler ortaya çıkaran ve yeni pazarlar araştıran kişidir (Hoselitz, 1962: 247). Bu doğrultuda girişimcilik kavramına geniş bir bakış açısıyla yaklaşan Quesnay girişimciyi, kendisi için en iyi kazancı elde edebilmek amacıyla ekonomik olarak en uygun mal ve hizmetleri üretebilmek için ekonomik faktörleri birleştirme kapasitesine sahip olan kişi olarak tanımlamıştır (Long, 1983: 221).

Bir başka Fransız fizyokrat Jacques Turgot ise girişimcinin, kapitalist yatırım kararının bir sonucu olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir. Borç veren durumundaki bir kapitalist de olsa, kiraya vermek üzere bir toprak parçası satın alarak toprak sahibi de olsa, bir iş kurmak üzere mal da satın alsa; bu sermaye sahibi çeşitlerinin her birinin girişimci olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Grebel vd., 2003: 495; Top, 2006: 51).

### **2.3. Klasik İktisat Düşüncesinde Girişimcilik**

Sanayi Devrimi'nin yaşanmasını müteakiben iktisat teorisinde önemli değişiklikler kendisini gösterirken, tarımsal üretim ile atölye üretiminin yerini büyük fabrikaların

almaya başlaması ve büyük sermaye birikimlerinin ortaya çıkmasıyla beraber girişimciliğin tanımı, konusu ve kapsamı da önemli değişimlere uğramaya başlamıştır.

18. yüzyılda dünyada önemli değişme ve gelişmeler kendini göstermiştir. Bu neticede İngiltere’den başlayarak Sanayi Devrimi yaşanırken, artık makineler insan emeğinin yerini almaya başlamıştır (Aşkın vd., 2011: 59). Finansal ve ekonomik alanda yaşanan gelişmeler kapitalist ekonomik sistemin oldukça gelişmesine neden olurken, şehirleşme süreci başlamış ve bununla birlikte zengin ile fakir arasındaki fark giderek büyümeye ve gözle görülür hale gelmeye başlamıştır. Aynı dönemde liberalleşme süreci ile birlikte özgürlükler de gelişmeye başlarken, yaratıcılığın ve yenilik yapmanın önemi giderek ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu süreç içerisinde girişimcilik ise kaynakların üretime dönüştürülme sürecinde risk alma, kar odaklı hareket etme, üretim faktörlerinin yeniden düzenlenmesiyle yönetilmesi olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Ercan ve Gökdeniz, 2009: 63). Özellikle Sanayi Devrimi’nin etkisiyle 18. ve 19. yüzyıldaki araştırmacılar sermaye sahibi olan kapitalist ile sermayeye gereksinim duyan girişimci kavramlarını birbirinden ayırmaya başlamışlardır. Bu dönemin önemli mucitlerinden pamuk çırçırını bulan Whitney ile ampülü bulan Edison, çeşitli finansal kaynaklardan sermaye toplayarak icatlarını ortaya çıkarmış olup, sermaye sağlayan değil sermaye kullanan, yani girişimci kişiler olarak ön plana çıkmışlardır (Yurtseven, 2007: 58).

Bahsedilen bütün gelişmeler neticesinde Avrupa ülkelerinde artık ticaret ve sanayide büyük sermayeler kullanılmaya başlanmış, faiz oranları da %10’lardan %6’ya, hatta çok gelişmiş ülkelerde %2’ye kadar inmiştir (Smith, 2006: 289). Sanayi Devrimi sonrasında üretimde yaşanan önemli değişimler, ekonomik düşüncelerde de değişimler yaşanmasına neden olurken; serbest piyasa ekonomisini, bireysel ticari faaliyetlerin devletin ticari faaliyetlerinin önüne geçmesini ve bireysel girişimciliği savunan, öncülüğünü Adam Smith’in yaptığı klasik iktisat teorisi ortaya çıkmıştır (Aşkın vd., 2011: 59). Adam Smith ile birlikte ortaya çıkan klasik iktisat, liberalizm akımı ve serbest piyasa ekonomisi ile birlikte girişimcilik konusu daha da önemli hale gelirken, ABD’de Taylor, Avrupa’da ise Fayol ve Weber ile birlikte girişimciliğin bilimsel temelleri ortaya atılmıştır. (Ercan ve Gökdeniz, 2009: 64).

Avrupa tarihindeki ilk iktisat profesörü unvanına sahip olan Jean Baptiste Say, klasik iktisada iyimser olarak bakarken, üretim arttığı sürece talebin, satışların ve karlılığın düşmeyeceğini savunmuş ve “Say Kanunu” olarak da ifade edilen “her arz kendi talebini yaratır” görüşünü ortaya atmıştır (Parasız, 2000: 51). Kapitalistlerden ayrı bir girişimci sınıfının olması gerektiğini ilk kez ifade eden kişi olan Say’dan sonra (Grebel vd., 2003: 495), girişimci kavramının iktisat bilimine girmesi ile birlikte, daha önceleri iç içe girmiş olan kar ile faiz kavramları da birbirinden ayrılmıştır (Özgüven, 1992: 106). Adam Smith’in büyük bir hayranı olan Say (Filion, 1998: 3), Fransa’da kapitalist sınıf yanında ayrı bir girişimci sınıfın gelişmemesinin nedenini, ülkenin yeterince sanayileşmemiş olması, bu durumun sebebinin de devletin ekonomik hayata sürekli olarak müdahale etmesi olarak ifade etmiştir (Alkin, 1992: 449-450). Girişimciliğin dördüncü üretim faktörü olduğunu ilk kez belirten kişi olan Say’dan

sonra (Durukan, 2007: 28), üretim faktörleri emek, sermaye, tabiat faktörleri ve girişimcilik olarak anılır hale gelmiştir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 6). Say girişimci kavramını yeni bir refah oluşturmak maksadıyla üretimi gerçekleştirmekte kullanılan tüm araçları bir araya getirerek, kendisince üretilmesinde bir değer olduğunu düşündüğü bir malı üreten ve bundan sağlayacağı kar için de riski göze alabilen kişi olarak tanımlamıştır (Şimşek, 2008: 117). Bununla birlikte Say, girişimcilik faaliyetini gözetim ve yönetim sanatı içerisinde değerlendirmiş (Sciascia ve De Vita, 2004: 4), girişimcilik fonksiyonunu ise koordinasyon, gözetim (*supervision*) ve karar vermenin bileşimi olarak ifade etmiştir (Aidis, 2003: 3).

Klasik İktisat Okulu'nun kurucusu olan Adam Smith fizyokratlar gibi doğal düzeni savunurken görünmeyen eli ise; tanrısal bir nitelik olarak değil, bireyin çıkarlarını maksimum kılma çabası olarak tanımladığı rasyonellik ilkesi ile ifade etmiştir. Bununla birlikte iktisadi adam kavramını ortaya atan Smith, bu kavramı kendi çıkarlarını maksimize etme amacıyla faaliyet gösterirken bu süreçte toplumun refah düzeyinin de yükselmesini sağlayan bireyler olarak tanımlamıştır (Alkin, 1992: 446). Smith'in yapmış olduğu bu iktisadi adam tanımlaması, birnevi günümüzde kullanılan girişimci kavramının ifadesi olarak değerlendirilebilmektedir.

Bireysel verimliliği büyük ölçüde artıran işbölümünü yönetim bilimine kazandıran Smith, arzı otomatik olarak talebe dengeleyen fiyatlar mekanizması sayesinde insanların ihtiyaçlarının nasıl karşılanabileceğini de ifade etmiştir. Bu doğrultuda fazla miktarda üretimin fiyatları ve karları düşüreceğinden hareketle girişimcilerin üretimlerini azaltacaklarını ve piyasayı yeniden dengeye getireceklerini savunmuştur (Lajugie, 1971: 25). Girişimci ile kapitalist kavramlarını bağdaştırarak bir arada kullanan Smith (Gümüsoğlu ve Karaöz, 2013: 64), girişimcinin ekonomik gelişmeyi ve toplumsal refahın dağılımını sağlamak üzere kaynakları başarılı bir biçimde birleştirerek endüstriyel bir girişim oluşturan mülkiyet sahibi yönetici olduğunu belirtmiştir (Özkul, 2007: 347). 1776 yılında basılan "*The Wealth of The Nations*" isimli eserinde Smith girişimciyi şu şekilde tanımlamıştır (Hebert ve Link, 2006: 296-297; Sciascia ve De Vita, 2004: 4):

- Maceracı (*Adventurer*): Risk, tehlike arayışında olan kişidir,
- İleri Görüşlü (*Projector*): Geleceğe ilişkin tahminlerde bulunarak planlama yapan ve proje üretilip geliştiren kişidir,
- Sorumluluk Alan (*Undertaker*): Karşılığı uygun bir şekilde ödenmişse, işe yarar yatırımlar için mantıklı riskler alan kişidir.

İngiliz iktisatçı David Ricardo, tarımda yaşanan verim düşüklüğü nedeniyle, devletin piyasaya asgari düzeyde müdahalede bulunduğu İngiltere'de ülke ekonomisinin sıkıntı yaşadığını belirtmiştir. Toprak sahipleri ve emekçilerin kar payının artmasını da öne sürerek, girişimci sınıfının kar payının azalmakta olduğunu ve bu nedenle de yatırımların duraklayacağını, ekonominin durgunluk dönemine gireceğini ifade etmek suretiyle, klasik iktisada kötümser bir bakış açısı getirmiştir (Alkin, 1992: 448). Bununla birlikte Ricardo, girişimci ile kapitalist kavramlarını bir arada

değerlendirerek, girişimcinin bir yenilikçi olduğunu reddetmiş ve piyasanın kalıcı olarak dengede bulunduğunu ifade ederken, girişimcinin risk edilen sermayenin bir ödülü olan karı maksimize etmek için yeni hesaplamalar yapan kişi olduğunu belirtmiştir (Sciascia ve De Vita, 2004: 4).

İngiliz klasik iktisatçıları, Ricardo gibi kapitalist ve girişimci kavramlarını bir arada ele alırken, kapitalist kavramını daha ön plana alarak, girişimcinin piyasa ekonomisindeki rolüne pek fazla değinmemişlerdir. Bu iktisatçılar içerisinde yalnızca Jeremy Bentham girişimcinin toplumsal rolüne dikkat çekerken (Link 2007: 2), bu durumu dikkate almamış olan Adam Smith'i de eleştirmiştir (Formaini, 2001: 4).

Klasik iktisatçıların en büyüğü ve bu ekolün son önemli üyesi olarak görülen John Stuart Mill (Formaini, 2001: 4), 1848 yılında yayımladığı “*Principles of Political Economy*” isimli eseriyle İngiliz literatüründe girişimcilik kavramının yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Girişimcinin rolünü yönetim aktivitesi içerisinde betimleyen Mill, girişimcilerin bir girişimi yönetebilmeleri için kültürel bilgi, belirli seviyede başarı elde etmiş olma gibi birtakım özelliklere sahip bulunması gerektiğini ve sıradan insanların devamlı uğraşarak kolayca ulaşamayacakları fırsatları görme yeteneğine sahip olduklarını belirtmektedir (Sciascia ve De Vita, 2004: 5).

#### 2.4. Neo-Klasik İktisat Düşüncesinde Girişimcilik

Klasik iktisat teorisine göre oldukça önemli bir rolü bulunan ve üretim faktörlerinden biri olarak değerlendirilen girişimciliğin önemi ve rolü, sanayileşmenin gelişimi ile beraber ortaya çıkan neo-klasik iktisatta azalmaya başlamıştır.

19. yüzyılda iktisat biliminde makroekonomiden mikroekonomiye doğru bir geçiş yaşanmıştır. Bireylerin üretici veya tüketici olarak ekonomik analizinde denge teorilerinin oluşturulduğu bu dönemde klasik iktisat akımının yerini neo-klasik iktisat akımı almıştır (Er, 2013: 78). Bu doğrultuda girişimcilik de iktisadi açıdan bir denge teorisi içerisinde değerlendirilirken, neo-klasik iktisatçıların ortaya çıkışının başlangıcı olarak ise, marjinal fayda düşüncesinin ortaya çıkması gösterilmektedir (Formaini, 2001: 5). Klasik iktisatçılar piyasa sürecini bir keşif süreci olarak ifade ederken, bu keşif sürecinde girişimcinin bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma konusunda önemli bir role sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Neoklasik iktisadın yükselmeye başlaması neticesinde ise girişimcinin rolü giderek görünmez hale gelmeye başlamıştır (Hebert ve Link, 2009: 41). Barreto (1989'dan akt. Pittaway, 2011: 7) girişimcinin rolünün görünmez hale gelmesinin nedenlerini şu şekilde ifade etmektedir:

- Girişimcilik kavramının çöküşü firma teorisinin yükselişi ile aynı döneme denk gelmektedir.

- Firma teorisi; girişimcilik kavramı ile çatışmakta olan üretim, rasyonel seçim ve mükemmel bilgi olmak üzere üç temel varsayıma sahiptir.
- Firma teorisinin teorik yapısındaki tutarlılık arzusu, mekanik sosyal dünya görüşüne dayanması sebebiyle, girişimsel faaliyette bahsedilen insan eylemi kavramına aykırıdır.

Neo-klasik iktisatçılar, girişimciliği üretim fonksiyonu içinde yer alan bir girdiye indirgemeleri ve piyasa aktörlerinin her konuda tam bilgiye sahip olduklarını kabul etmeleri nedeniyle eleştirilmiştir (Alada, 2001: 48).

Girişimciyi hem bir risk alıcı hem de yenilikçi olarak ele alan ve kar kavramının tanımlanmasında önemli katkıları olan Johann Heinrich Von Thünen (Sciascia ve De Vita, 2004: 5), girişimcinin elde ettiği getiri ile kapitalistin elde ettiği getiri arasındaki farkı açıklayacak çalışmalar yapmıştır. Bu doğrultuda girişimcinin elde ettiği getiriyi, kardan yatırım sermayesi faizi, sigorta masrafları ve yönetsel giderlerin çıkarılması neticesinde oluşan net kar olarak tanımlayan Von Thünen (Hebert ve Link, 2009: 37; Link, 2007: 3), girişimcinin riskinin sigorta şirketleri tarafından tamamen üstlenilemeyeceğinden hareketle, girişimcinin mutlaka riskin bir bölümünü üstlenmekte olduğunu ifade etmiştir (Özkul, 2007: 350). Bununla beraber Von Thünen, risk alan girişimci ve yenilikçi girişimci gibi farklı girişimcilik türlerini birleştirerek (Formaini, 2001: 5), toplam işletme karının girişimsel riskin getirisi ile yaratıcılığın getirisinin toplamından oluştuğunu belirtmiştir (Özkul, 2007: 351). Girişimci ile yönetici kavramları arasındaki farkları da değerlendiren Von Thünen (Formaini, 2001: 5), iki kavram arasındaki temel farkın girişimcinin risk alması olduğunu belirtmekle birlikte (Sciascia ve De Vita, 2004: 5), aynı bilgi ve yeteneğe sahip olsalar dahi girişimcinin harcadığı çabanın yöneticiden farklı olduğunu ifade etmiştir (Hebert ve Link, 2009: 37). Von Thünen'e göre girişimci uykusuz geceler ve sürekli bir kaygı içerisindeyken, yönetici ise gece yattığında rahatça uyuyabilmektedir (Link, 2007: 3).

Hans Von Mangoldt girişimci tarafından alınan riski spesifik bir model kapsamında ele alırken (Sciascia ve De Vita, 2004: 5), zaman kavramını da risk modelinin içerisine dahil etmiş (Formaini, 2001: 5) ve sipariş üzerine üretim ile piyasa için üretim arasındaki ayrımı göz önüne sermiştir, çünkü her iki üretim sürecinde de fiyatlar ve ekonomik işlemlerin süreci değişmektedir (Hebert ve Link, 2009: 39). Von Mangoldt'a göre üretim süreci ne kadar uzun olursa, belirsizlik de o kadar çok olacaktır (Sciascia ve De Vita, 2004: 5). Dolayısıyla Mangoldt'un teorisinin üretim yönelimli ve risk merkezli olduğu ifade edilebilmektedir (Hebert ve Link, 2006: 313).

Neo-klasik iktisatçıların en önemlilerinden biri Alfred Marshall'dır. Girişimcinin fonksiyonunu net bir şekilde tanımlayamamış olan Marshall; girişimciyi koordinatörlük, yenilikçilik ve arbitrajcılık gibi rollerle betimleyebilmiştir (Aidis, 2003: 3-4). Bu doğrultuda girişimcinin işlevlerini; mal ve hizmet üretmek, maliyetleri en az düzeye getirecek yeni yöntemler bulmak, yeni fırsatlar aramak suretiyle yenilikler üretmek olarak ifade etmiştir. Marshall'a göre, işletme içindeki tüm

sorumluluğu üstlenmek suretiyle kontrol fonksiyonunu yerine getiren girişimci; üretimi yönlendirecek, iş riskini üstüne alacak, sermaye ve işgücünü koordine edecek ve bunları yaparken de hem yönetici hem de işveren rollerini üstlenecek olan kişi konumundadır (Hebert ve Link, 2006: 327-328; Praag, 1999: 318-319). Marshall bir girişimcide bulunması gereken niteliklerin ise hızlı hareket etmek, karşılaştığı problemlere hızlı bir şekilde çözüm üretmek, değişikliklere uyum sağlayabilmek, istikrarlı ve güvenilir olmak; ticaret bilgisi, öngörü yeteneği, fırsatları görebilme yeteneği, risk üstlenebilme yeteneği ve liderlik özelliği olduğunu ifade etmiştir (Arıkan, 2004: 5). Bununla birlikte Marshall, girişimcinin ancak aile yapısından, eğitimden ve doğuştan gelen yeteneklerin birleşiminden oluşabileceğini belirtmiştir (Kaya, 2007: 37).

1900'lerin başında Frederick Barnard Hawley girişimcinin rolünü, sonuç (çıktı) sahibi olma ve belirsizliğe katlanma şeklinde ifade etmiştir. Hawley'e göre bir girişim üretken bir faktör değil, motivasyonel bir güçtür (Aidis, 2003: 4).

Teorik iktisadın ve genel denge teorisinin başlıca kurucusu sayılan (Hebert ve Link, 2006: 321; Özgüven, 1992: 198) Leon Walras, girişimcinin bir koordinatör ve arbitrajcı olduğunu ifade etmiş ve toprak sahibi, kapitalist ile işçinin dışında ekonomideki dördüncü aktör olduğunu belirtmiştir (Hebert ve Link, 2009: 46). Girişimcinin temel rolünün üretken değerleri talep ve arz etmek olduğunu belirten Walras, girişimcinin mübadelesi olmadan ücretlerin, faizlerin ve rantların belirlenemeyeceğini ileri sürmüştür (Alada, 2001: 50). Girişimcinin önce hizmet (üretim faktörleri) piyasasında toprak, emek ve sermaye satın alan bir alıcı, ardından da mal piyasasında toprak sahipleri, işçiler ve sermayedarlara karşı bir satıcı olarak görüldüğünü belirten Walras (Turanlı, 2000: 167), girişimcinin üretim faktörleri piyasası ile mallar piyasası arasında bir denge unsuru olduğunu ve üretim ile tüketim arasında denge kurduğunu ifade etmiştir. Daha fazla verim elde edebilmek veya maliyetleri düşürmek amacıyla üretim faktörlerinin bileşimini değiştirerek yeni teknik gelişmeleri üretime uygulayan ve piyasaya yeni ürünler çıkmasını sağlayan girişimcinin, Walras'a göre şu dört fonksiyonu bulunmaktadır (Özgüven, 1992: 199-200):

- Belli oranlarda üretim faktörlerini bir araya getirmek,
- Bir ürün üretmek,
- Ürünü satmak,
- Maksimum kar elde etmek.

Marshall'ın öğrencisi olan Francis Edgeworth girişimciyi, üretim faktörlerini bir araya getiren bir koordinatör ve ürün ile üretim faktörleri piyasalarını birbirine bağlayan bir arbitrajcı veya aracı olarak görmüştür. Ancak Edgeworth hiçbir zaman tam bir girişimcilik teorisi geliştirmemiş ve kavrama yeni bir boyut getirmemiş olmasına rağmen, girişimcinin oynadığı özel rolü kabul etmiş olması kayda değer bir durumdur; çünkü diğer neo-klasik iktisatçıların aksine teorisi içerisinde girişimsel

faktörleri saf dışı bırakmayı reddetmiştir (Hebert ve Link, 2009: 51-52; Aidis, 2003: 4-5).

Marshall'ın halefi olan Arthur Cecil Pigou da girişimcilik konusunda çeşitli çalışmalar yapmış olmakla birlikte, girişimcilik faaliyetlerinin makroekonomik sonuçlarına, mikroekonomideki dağılım teorisinden daha fazla mesai harcamıştır. Mikroekonomik bakış açısından Pigou'nun girişimcilik görüşü pasiftir ve aydınlatıcı değildir. Pigou girişimciyi, ekonomik zincirdeki tek bir süreç olan üretim ve dağıtımı birbirine bağlayan bir işletme sahibi ve bir aracı olarak görmüştür. Makroekonomik açıdan ise belirsizlik faktörü üzerinde duran Pigou, girişimcilerin kararları üzerinde etkisi olduğu için belirsizliğin piyasa dalgalanmaları üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir (Hebert ve Link, 2009: 52).

## **2.5. Avusturya Okulu'nda Girişimcilik**

Sanayi Devrimi'ne kadar genel olarak İngilizler ve Fransızların başını çektiği iktisadi akımlar, sanayileşmenin Avrupa genelinde yayılmaya başlaması ile birlikte çeşitlenmeye başlamıştır. Bu bağlamda, özellikle neo-klasik iktisat akımının görüşlerine karşı çıkan çeşitli iktisat ekolleri oluşmuştur. Bunlar içerisinde önem arz eden biri, Avusturya Okulu olmuştur.

19. yüzyılın sonlarında Menger, Von Mises ve Von Wieser gibi yazarlar tarafından Avusturya Okulu'nda girişimcilğe yönelik önemli araştırmalar yapılmış ve 1930'larda Von Hayek ve Kirzner tarafından da bu araştırmalar devam ettirilmiştir. Neo-klasik görüşlerin karşısında olan Avusturya Okulu temsilcileri, klasik ve neo-klasik iktisatçılar tarafından göz önünde bulundurulmamış olan, piyasanın bilgi eksikliği ve asimetrik bilgi etkisiyle denge durumundan oldukça uzakta olduğu görüşünü savunmuşlardır (Sciascia ve De Vita, 2004: 5-6).

Avusturya Okulu'nun kurucusu olan Carl Menger, girişimcinin fonksiyonunu başta piyasada var olan kaynaklara verilen değer olmak üzere ekonomik durumlar ile ilgili yeni bilgileri elde etmek olarak tanımlamıştır. Farklı bireylerin aynı ürüne yönelik farklı öznel değer tanımlamaları olabileceğinden hareketle, girişimcinin risk alma eğiliminden ziyade, farklı konuları algılamaya yönelik yeteneğinin ve farkındalığının olması gerekliliğini ileri sürmüştür (Hebert ve Link, 2009: 42-44). Ludwig Von Mises ise buna karşılık olarak, girişimcinin her daim bir spekülâtör olduğu inancı üzerinde önemle durmuş ve girişimsel faaliyetin karar almaya dayandığını vurgulamıştır (Sciascia ve De Vita, 2004: 6). Menger'in öğrencisi olan Friedrich Von Wieser, girişimcinin karakteri üzerine yaptığı araştırmalarda girişimcinin fırsat uyanıklığına, liderlik özelliğine ve risk üstlenici özelliğe sahip olduğunu belirtmiştir (Hebert ve Link, 2009: 44; Formaini, 2001: 6).

Avusturya İktisat Okulu'nun önemli temsilcilerinden biri olan Israel Kirzner, girişimcinin piyasa süreci içerisinde merkezi bir rolü bulunduğunu ifade ederken,

girişimciyi de kar fırsatlarını keşfeden ve sömüren, piyasanın dengeye gelmesini sağlayan kişiler olarak tanımlamıştır. Kirzner girişimcilik fonksiyonunun yürütülebilmesi için özel birtakım becerilere veya kişisel özelliklere gerek olmadığını ve girişimcinin gerekli olan işgücü ve iş yapma yeteneğini kiraladığını ifade etmektedir (Praag, 1999: 325-326). Neo-klasik iktisatçıların tam bilgi ve dengeye yönelik teorilerine karşı çıkan Kirzner, asimetrik bilginin piyasa dengesizliği yaratmada öncül rol oynadığını ifade etmiş ve iyi bir girişimcinin, yeteneklerine bağlı olarak piyasadaki dengesizlik ve anormalliklerle yeterince uğraşabilen kişi olduğunu belirtmiştir (Nijkamp, 2003: 398). Bununla birlikte Kirzner, önceki girişimcilik hatalarının birleşimi ve tattaki, tercihlerdeki, kaynaklardaki ve teknolojik gelişmelerdeki sürekli değişikliklerin piyasa girişimciler için kar fırsatları sunmakta olduğunu belirtmektedir (Kirzner, 1997: 70). Kirzner, girişimcilik kavramının yeni fırsatlara karşı uyanık olmak ve fırsatları keşfetme uyanıklığını takiben arbitraj elde etmek olmak üzere iki anlamı olduğunu ifade etmektedir (Er, 2013: 78; Praag, 1999: 325).

Kirzner, Schumpeter ile benzer olarak girişimcinin kar fırsatlarından yararlanmayı deneyen kişi olduğunu ileri sürerken; bununla birlikte Schumpeter'in görüşünün aksine, girişimcinin piyasayı dengeye getirmek üzere geçmiş hatalardan ders çıkararak, bu hataları düzeltmek üzere çaba sarf eden kişi olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda işletmeler ile girişimciler arasında ekonomik gelişmeyi iyileştirici bir ilişki bulunduğunu öne süren Kirzner, işletmelerin girişimcilerin ihtiyacı olan rekabet düzeyini ortaya çıkardığını ve girişimcilerin faaliyetlerini geliştirmelerini sağlayan teşvik edici yapıyı da iyileştirdiğini belirtmiştir (Galindo ve Mendez, 2010: 2).

## 2.6. Alman Tarihçi Okulu'nda Girişimcilik

Avusturya Okulu ile birlikte aynı dönemde gelişim gösteren ve neo-klasik iktisat düşüncelerine karşı gelen bir diğer akım, Alman Tarihçi Okulu olmuştur. Bu okulun temsilcilerinden Schumpeter, ekonomik sistemi dinamik bir yapı içerisinde değerlendirip, girişimciliğin özünde yenilikçilik ve yaratıcılığın bulunduğunu belirterek, günümüz girişimcilik olgusunun temellerini oluşturmuştur.

Gustav Schmoller tarafından kurulmuş olan ve Schumpeter üzerinde de önemli etkileri bulunan, klasik ve neo-klasik iktisatçıların analizlerini reddeden Alman Tarihçi Okulu, kapitalist toplum yapısında girişimciliğin kökeni ve onun sosyal ve ekonomik değişim üzerine etkisi hususunda teoriler ortaya koyarken tarihsel yöntemi kullanmıştır. Bireysel girişimciyi sosyal bir aktör olarak değerlendirerek onun hem toplumun bir ürünü olduğunu hem de görelilik olarak bağımsız olduğunu belirten Schmoller, ekonomik süreç ve toplumsal gelişmenin de girişimcilik faaliyetleri ile doğru orantılı olduğunu ifade etmiştir. Girişimciliği girişimcinin beşeri-teknik organizasyon doğası ve piyasa ile olan ilişkileri kapsamında ele alan Schmoller, girişimciliğin rasyonel yönetme yeteneği ile risk ve karlılığı öngörmeyi sağlayan ticari yeteneğin birleşimi olduğunu ileri sürmüştür (Basılğan, 2010: 40-41). Schmoller

girişimciyi, temel rolü inovasyon ve yeni projeleri başlatmak olan cesur, hayal gücü kuvvetli, yaratıcı bir örgütleyici ve yönetici olarak tanımlamıştır (Link, 2007: 4).

Girişimcilik konusuna teorik açıdan en önemli katkının Joseph Schumpeter tarafından yapıldığı ileri sürülmektedir. Joseph Schumpeter 1912 yılında Almanca olarak yayımladığı ve 1934 yılında İngilizce olarak basılan “*The Theory of Economic Development*” isimli kitabında ekonomik gelişmeye yönelik yeni bir fikir ortaya atmakta ve ekonomik gelişmenin sağlanmasında tasarrufların değil yenilikçi yatırımların etkili olduğunu öne sürmektedir. Ekonomik döngünün evrimi üzerine çalışmalar yapan Schumpeter, Karl Marx’ı eleştirmek üzere oluşturduğu teorisinde ekonomik döngüde yaşanacak evrimi yenilik kavramı ile açıklamaktadır (Denis, 1997: 567). Girişimciyi de bu ekonomik gelişmenin temel taşı olarak gören Schumpeter (Sciascia ve De Vita, 2004: 6), girişimci ve yenilik arasında benzersiz bir ilişki bulunduğunu vurgulamakta ve daha önceki birçok teorisyenin aksine ekonomik gelişme sürecinde girişimcinin önemli bir rolü bulunduğunu belirtmekte, girişimciyi ekonomik gelişmenin güç kaynağı olarak düşünerek, yenilik yapan ve yeni kombinasyonları gerçekleştiren kişi olarak tanımlamaktadır (Link, 2007: 4-5).

Yeniliği benimseme konusunda girişimcilerin işletme yöneticilerinden farklı olduğunu ifade eden Schumpeter, girişimcilerin ekonomide refah yaratan ve dağıtan önemli aktörler olduklarını belirtmektedir. Yaptıkları yeniliklerle piyasada yeni talepler yaratan girişimcilerin mevcut piyasayı tahrip ederek yeni bir yapının oluşmasına yol açtığını ileri süren Schumpeter, bu durumu ise 20. yüzyılın büyük bir bölümünde egemenliğini sürdürmüş olan ve dinamik bir süreci betimleyen “yaratıcı yıkıcılık” olarak isimlendirmiştir (Long, 1983: 22). Schumpeter’e göre ekonomik büyümeyi sağlayacak 5 yenilik şu şekilde sıralanmaktadır (Schumpeter, 1983: 66):

- i. Yeni bir malın üretimi ya da kalitesinin artırılması,
- ii. Yeni bir üretim metodunun uygulanması,
- iii. Yeni bir piyasanın açılması, yani bir sanayiye, daha önce satış yapmadığı bir pazara girme olanağının açılması,
- iv. Yeni bir hammadde ya da yarı mamul kaynağının elde edilmesi,
- v. Yeni bir örgütün faaliyete geçirilmesi.

Schumpeter’in sıraladığı bu yenilik çeşitleri halihazırda piyasada mevcut bulunan ve aslında girişimcilerin kontrolü altında olan kaynaklardan gelen yeniliklerle sağlanmaktadır ve Schumpeter elde bulunan aynı kaynakları kullanarak daha fazlasının yapılabileceğini savunmaktadır (Praag, 1999: 319). Schumpeter’in bahsettiği yenilikler bir buluşun sonucunda oluşmamakla birlikte, Schumpeter girişimcileri bir buluşçu olarak tanımlamamaktadır. Piyasada gerekli tüm kaynaklar mevcut bulunurken, sadece küçük bir grup girişimcinin kar fırsatlarını görerek yenilik peşinde koştuğunu ifade eden Schumpeter, bu sebeple girişimci sayısının azlığını, yenilik yapma becerisi ile ifade etmektedir (Sciascia ve De Vita, 2004: 6-7). Girişimcinin bir yenilikçi olmasının yanında aynı zamanda bir lider olduğunu da belirten Schumpeter (Aidis, 2003: 4), liderin düşüncesinin yaratıcı olmak zorunda

olmadığını, liderin davranışının enerjisiyle karakterize edilmekte olduğunu belirtmekle birlikte (Kızılkaya, 2005: 28-29), var olan üretim araçlarının yeni üretim kanallarına dönüştürülmesi için liderliğin girişimci için önemli bir vasıf olduğunu ileri sürmektedir (Praag, 1999: 320).

Schumpeter'in sunmuş olduğu düşüncelerinde, Say ve Baudeau gibi klasik iktisatçıların etkisi bulunmakla birlikte (Grebel vd., 2003: 5), başta Walras olmak üzere neo-klasik iktisatçıların da önemli etkisi bulunmaktadır. Schumpeter (1983: 62), Walras'ın iktisadi yaklaşımının statik bir yapı üzerine kurulu olduğunu ifade ederken, bu statik yapının değişimler karşısında yetersiz kaldığını ve bu sebeple de neo-klasik iktisatçıların statik yapı düşüncelerinin gerçek iktisadi dünyayı yeterli ölçüde çözümleyemediğini savunmaktadır (Kızılkaya, 2005: 30). Ekonomik sistemi düşünsel açıdan statik ve dinamik olmak üzere ikiye ayıran Schumpeter, statik kapitalist sistemin kapitalistler için tipik bir durum olduğunu, girişimcinin ise değişen dinamik sistem içerisinde önemli bir aktör olduğunu ifade etmektedir (Özkul, 2007: 354).

Schumpeter iktisada yönelik ilk dönem fikirlerinde bu iki ayrı ekonomik sistemi gözler önüne sererek girişimciliğin önemini vurgulamaktadır (Praag, 1999: 320). Bu bağlamda, ekonomik gelişme ile ilgili olarak kendi kendini yenileyen kapalı bir sistem görünümündeki statik devresel akım tablosu yerine dinamik bir gelişme modelini ortaya koymaktadır (Er, 2013: 78). Schumpeter'in ekonomik gelişme modeline göre, birinci dairede yer alan sistem, simetrik bilgi ve ekonomik rasyonelliğin olduğu, belirsizliğin ve değişimlerin olmadığı durağan ve statik piyasa dengesidir (Praag, 1999: 320). Statik yapı içerisinde bütün malların piyasada bulunduğu kapalı ekonomik devresel akım olarak ifade etmiş olduğu bu sistemde, maliyetlerin üretim faktörlerinin fiyatlarının toplamı olduğunu belirterek, ürünlerden elde edilen gelirin bu fiyat toplamlarına eşit olması gerektiğini ifade etmiştir (Özkul, 2007: 353). Burada tüketicilerin istekleri temel güç olmaktadır ve rutinler ile deneyimler üretici ve tüketicilerin davranışlarının şekillenmesinde temel rolü oynamaktadır (Sciascia ve De Vita, 2004: 7). Bu tarz bir yapı, değişimlere izin vermemektedir (Grebel vd., 2003: 5). İkinci dairede ise Schumpeter, sürekli olarak yenilik ve değişim arayan girişimci ile kapitalisti ortak bir yaşam alanında gösterirken, burada ise üreticilerin temel güç kaynağı olduğunu ve hammaddeleri bir araya getirerek üretim faaliyetinde bulunan girişimcilerin bu malzemelerle yeni bileşenler ortaya çıkarmasının ekonomik büyümenin arkasındaki itici güç olduğunu belirtmektedir (Özkul, 2007: 353-354). Girişimci tarafından yaratılmış ikinci dünya ise, değişimlerin ekonominin döngüsel akışı içerisinde sunulmuş olduğu dünyadır. Bu değişimler girişimcinin kar fırsatları arama yolları olarak ifade edilmektedir. Bu hedefe ulaşmak için de yeni kombinasyonlar ve inovasyonlar oluşturulması gerektiğini ifade etmektedir (Praag, 1999: 320).

Walras'ın dışında Schumpeter üzerinde etkili olmuş olan bir diğer araştırmacı ise Max Weber'dir. Her iki araştırmacı da marjinalist teorisinin iktisadi insanını kabullenmemiştir. Weber'in ileri sürmüş olduğu Protestan ahlak ve kapitalist düşünce ile Schumpeter'in girişimcisi arasında önemli farklılıklar bulunmakla birlikte, bu

farklılıkların temelinde Schumpeter'in iktisadi gelişmeyi yeniliğe bağlamış olması bulunmaktadır. Bununla birlikte Weber'in ileri sürdüğü iktisadi insan tipi dünya zevklerinden el çekmiş iken, Schumpeter'in girişimcisi ise bunun aksine başarının zevkini ve yaratıcılığın coşkusunu amaç edinmektedir (Kızılkaya, 2005: 32).

Schumpeter (1983: 87-94) tarihsel perspektifte denge kavramıyla açıklanamayan iktisadi değişim sahnesinin baş aktörünün, “yaratıcı yıkım” sürecinin lideri durumundaki girişimci olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda girişimci; sezgi, irade ve/veya liderlik özellikleriyle iktisadi yenilenmenin hem nedeni hem de lideri konumundadır (Kızılkaya, 2005: 31). Bu sebeple de Schumpeter'in girişimcisi, yaptığı yenilikler vasıtasıyla ekonomiyi bir denge noktasından alıp daha iyi, daha yüksek bir denge noktasına taşıyan kişi olmakla birlikte, mevcut dengeyi bozan ve yeni dengeye doğru gidişatı hızlandıran kişi olarak görülmektedir (Wood, 2005: 36).

Schumpeter, girişimcinin asıl görevinin, hedeflerin nasıl takip edileceğinden ziyade hangi hedeflerin takip edilmesi gerektiği hususunda kararlar vermek ve yenilik yaparak liderlik etmek olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda belirsizliğe girişimcinin yalnızca sahip olduğu kendi sermayesi kadar katlandığını ve dolayısıyla belirsizlik durumundan kaynaklanan asıl riske, girişimciye sermayeyi borç veren kapitalistin katlandığını savunmaktadır (Praag, 1999: 320).

Bireylerin girişimsel davranışlarını da araştıran Schumpeter, girişimcilerin bazı önemli psikolojik motivasyon kaynaklarına sahip olduğunu ifade etmiş ve bunları üç grup halinde sınıflandırmıştır (Basılgan, 2010: 37; Croitoru, 2012: 144):

- i. Güç ve Bağımsızlık: Kendine özel bir krallık kuracak istek ve hayale sahip olmak,
- ii. Başarının İçsel Değerine Ulaşma: Savaşma dürtüsü, kendini başkalarına ispat etme, başarının meyvelerini yemeye değil, başarının kendisine odaklanma,
- iii. Başarma ve Yaratma Sevinci: Yaratıcılığın ve bir şeyler yapmış olmanın keyfini yaşama.

Statükoyu değiştirme düşüncesi, piyasadaki mevcut ilişkileri değiştirme ve piyasada yer edinmiş firmaların önceden beri var olan kaynak avantajını yok etme, Schumpeter'in yaratıcı yıkıcılık kavramı ile açıklanmaktadır (Sciascia ve De Vita, 2004: 7-8). Yenilik sebebiyle piyasaların daralıp yok olmasına “yaratıcı yıkım”, yenilik sebebiyle piyasaların gelişmesine ise “yaratıcı birikim” adı verilmektedir (Özkul, 2007: 356).

Schumpeter yaratıcı yıkım düşüncesi ile ilgili olarak yeniliklerin, piyasada mevcut olan kaynakları farklı ve yeni bir şekilde bir araya getiren yeni firmalar tarafından oluşturulduğunu, dolayısıyla girişimcilerin de eski kaynakları farklı şekilde kullanan yeni aktörler olarak ortaya çıktığını, mevcut durumda elde edilen sonuçlarla

yetinmediklerini ve sürekli olarak büyüme fırsatları aradıklarını belirtmektedir (Sciascia ve De Vita, 2004: 8). Dolayısıyla Schumpeter, girişimcinin bir yönetici veya bağımsız işletme sahibi olarak tanımlanamayacağını, hangi pozisyona sahip olursa olsun yeni kombinasyonlar geliştiren herkesin bir girişimci olduğunu ifade etmiştir. Buna göre yeni kombinasyonlar ve inovasyonlar piyasa dengesini yıkarken yeni bir denge durumu yaratmakta ve sürekli nitelikteki yenilikler sürekli bir değişimin ve piyasa dengesizliği durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Praag, 1999: 320). Schumpeter'in yaratıcı yıkım kavramının iki temel hipotezi bulunmaktadır. Bunlardan ilki yaratıcı yıkımın sürekli olarak devam eden bir döngü niteliğinde dalgalı bir süreç olması, ikincisi ise yaratıcı yıkımın temel özelliklerinin değişim içerisinde bulunuyor olmasıdır. Schumpeter, yaratıcı yıkımda ekonomik gelişmenin basamaklarını şu şekilde ifade etmektedir (Andersen, 2004: 3-4):

- i. Başlangıç Dengesi: Alışılmış davranışlara dayanan bir ekonomik sistemde, ekonomik aktörlerin alışkanlıkları yönünde işleyen bir dengenin kurulu olduğu varsayılmaktadır.
- ii. İnovasyon ve Ekonomik Gelişme: Yenilikçi bir grup çeşitli girişimlerde bulunduğu başlangıç dengesi bozulmaktadır. Ekonomik gelişmeye öncülük eden bu durum, yenilikçi yeteneklerin tükenmesi ve dengesizlik durumunda ise yenilik yapmanın zorluğu dolayısıyla ekonomiyi kötüleştirmektedir.
- iii. Yenilenmiş Denge: Yenilikçi dürtünün gelişmeyi desteklemek için belirtildiği üzere yetersiz kalması durumunda, ekonomik bir bunalım söz konusu olacak ve birçok firma ekonomik darboğaza girecektir.
- iv. Evrim: Alışagelmış sistemin ekonomik evrimi, rutin hale gelmiş dengelerin ve yenilikçi dengesizliklerin birleşimi olmaktadır.

Yeni kombinasyonlar yaratan girişimcinin geçici bir monopol güç elde ettiğini ileri süren Schumpeter (Praag, 1999: 321), dolayısıyla yaratıcı yıkım sürecinde girişimcinin statüsünün geçici olduğunu ifade etmektedir; çünkü girişimcinin yenilik yaratma ve sunma fonksiyonu sona erdiğinde girişimcilik rolü de sona ermektedir (Sciascia ve De Vita, 2004: 8). Bu doğrultuda girişimcinin rolünün devam etmesi için girişimcinin yenilik faaliyetlerini sürdürmesi gerektiğini savunmaktadır (Praag, 1999: 322). Yaratıcı yıkım sürecinde bir sektör yok olurken, bir diğeri doğup gelişmektedir (Chen ve Chen, 2001: 2). Ampulün icadı ile gaz lambalarının piyasadan silinmesi buna örnek olarak gösterilebilmektedir. Yaratıcı yıkım süreci asla bitmeyen, sürekli olarak devam eden bir süreç niteliğindedir (Er, 2013: 79).

İlerleyen zaman içerisinde değişen şartlar gereği olarak Schumpeter'in girişimcilik konusundaki düşünceleri de ileri dönem çalışmalarında değişime uğramıştır. 1940'a kadar girişimcilikle ilgili düşüncelerini geliştiren Schumpeter, bunları yeni iktisadi teorisine dâhil etmiştir. Schumpeter bu değişen düşüncelerini toplumların kurumsal yapılarına odaklandığı "*Capitalism, Socialism and Democracy*" (1942) isimli kitabında aktarmıştır. Bu kitabında kapitalist ekonomik sistemin sürdürülebilirliğini sorgulayan Schumpeter, Batı demokrasilerinde sonunda sosyalizmin kapitalizmin

yerine geçeceğini ileri sürmüştür (Landström, 2002: 8). Bu doğrultuda girişimcinin de ekonomik gelişmedeki rolünün daha düşük bir seviyeye ineceğini belirten Schumpeter, bunun sebebi olarak ise büyük firmaların öneminin artması, bu firmaların geniş finansal olanakları ve edindikleri bilgiye dayalı tecrübelerden faydalanarak yenilikler ortaya çıkarmalarını göstermektedir (Sciascia ve De Vita, 2004: 8). Schumpeter, zaman içinde büyük firmaların değişime uğrayarak rekabet avantajını ve gücünü koruyabilmesine veya büyük firmalar dışında yapılan yenilikler vasıtasıyla başka piyasaların gelişmesine ve kendisini yenilemesine yardımcı olunmasına “yaratıcı birikim” adını vermektedir (Chen ve Chen, 2001: 2-3). Schumpeter bu doğrultuda belirsizliğin ve muhtemel keşif alanlarının büyük firmalarca araştırılması neticesinde azalmakta olduğunu, dolayısıyla da girişimciliğin önemini kaybetmekte olduğunu belirtmektedir (Schumpeter, 1966: 173-174). Bununla birlikte artık teknolojik ilerlemeler deneyimli uzmanlardan oluşan takımlar tarafından sağlanmaktadır (Sciascia ve De Vita, 2004: 8-9). Bütün bunlar sonucunda da Schumpeter, modern kapitalizmin toplumu sosyalizme doğru evrimleştirmekte olduğunu ifade etmektedir (Er, 2013: 79).

Alman Tarihçi Okulu’nun bir diğer üyesi olan Max Weber’in girişimcilik üzerine düşünceleri oldukça karmaşık olmakla birlikte, bu düşünceleri Schumpeter’in girişimcisi ile çeşitli benzerlikler taşımaktadır. Kapitalist ekonominin gelişmesiyle birlikte Weber, girişimcilerin piyasada kar fırsatları aramalarının kökeninde sosyal değerlerin bulunduğunu, sosyal ve dini birtakım değerler ile inanışların burada etkili olduğunu ileri sürmüştür (Sciascia ve De Vita, 2004: 11-12). Bu doğrultuda girişimci davranışını açıklamada temel elementin değer sistemi olduğunu belirten Weber, girişimcilerin resmi otoriteye sahip yenilikçi liderler olduğunu ifade etmiştir (Filion, 1998: 5). Karizmatik lider kavramını ileri süren Weber, bu kavram vasıtasıyla sosyal sistemlerin nasıl değiştiğini açıklamaya çalışmıştır. Organizasyonların değişimlerle mücadele etmede yetersiz kaldığı durumlarda karizmatik liderlerin ortaya çıktığını ifade eden Weber, karizmatik liderin sosyal düzene hakim olan kurallara boyun eğmeyen bir yapısı bulunduğunu ve yeni sosyal normlar ile kuralların ortaya çıkıp şekillenmesine katkıda bulunduğunu belirtmiştir (Basılğan, 2010: 42). Bu sebeple Schumpeter’in statik yapıyı girişimcinin dinamikleştirdiği düşüncesi gibi, Weber’in karizmatik liderinin de benzer bir şekilde statik yapıyı dinamikleştirdiği ifade edilebilmektedir.

## **2.7. Chicago Okulu’nda Girişimcilik**

Sanayi Devrimi’nin öncesinde ve sonrasında oluşturulan iktisadi akım ve ekoller genel olarak Avrupa topraklarında geliştirilirken, 20. yüzyılın başlarında ABD topraklarında da ekonomi ve girişimcilğe yönelik önemli çalışmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda oluşturulan Chicago Okulu’nda Knight tarafından ilk bilimsel çalışmalar yapılmıştır.

Frank Knight (1921) “*Risk, Uncertainty and Profit*” isimli doktora teziyle girişimcilik literatürüne Amerika’dan katkıda bulunan ilk kişi olmuştur. Knight’a göre girişimci

kar elde etmek amacıyla tüm belirsizliğe katlanan ve aldığı sorumluluk doğrultusunda kararlar alan kişidir (Sciascia ve De Vita, 2004: 6). Bu doğrultuda faaliyette bulunan girişimci, belirsizlikler sebebiyle risk almak istemeyen diğer bireyleri koruma rolünü de üstlenmektedir (Aidis, 2003: 4). Belirsizliğe katlanması karşılığında, girişimcinin yaptığı görev kar, prestij ve iş tatmini olarak ödüllendirilmektedir (Sciascia ve De Vita, 2004: 6). Knight, risk ve belirsizlik kavramlarını açık bir şekilde birbirinden ayıran ilk kişidir. Cantillon'un girişimcilik teorisini genişleten Knight'a göre girişimcinin ekonomik fonksiyonu gerçek belirsizliğe katlanmak (Praag, 1999: 322) ve geleceğe ilişkin koşullar hususunda tam bilgiye sahip olmaksızın neyin yapılması gerektiğine ve nasıl yapılması gerektiğine karar vermektir (Nijkamp, 2003: 398).

Knight'a göre risk hesaplanabilir bir olasılıktır ve bir maliyet olarak ele alınırken sigorta edilebilir. Belirsizlik ise sigorta edilememektedir. Bu doğrultuda risk ve belirsizlik arasındaki temel ve en önemli fark, bir olayın meydana gelme öngörüsünün, önceden tahmin edebilme olasılığından oluşmaktadır (Özkul, 2007: 358-359). Bu doğrultuda Knight, başarılı girişimcilerin de tahminlerinde yüksek bir doğruluk kanısına sahip olan girişimciler olduğunu ifade etmiştir (Wood, 2005: 33). Knight gerçek belirsizliğin kar, rekabet ve girişimcilik temelinde şekillendiğini belirterek, daha önceki ekonomi teorilerinin bu tarz bir belirsizliği görmezden geldiğini ileri sürmüştür (Praag, 1999: 322-323). Bununla birlikte Knight, tüketicilerin değişen istekleri ve satın alma gücünün girişimciler tarafından tahmin edilebilmesi durumunda, belirsizliğin azalarak toplumda tasarrufların artacağını öne sürmüştür (Knight, 1921: 278-279). Girişimcinin elde ettiği karın kendi yetenekleri yanında şans faktörüne ve kadere olan inanışına bağlı olarak değiştiğini ifade eden Knight, girişimsel hizmetlerin yeterli sermayeye sahip olunması halinde ortaya çıkabildiğini belirtmiştir (Praag, 1999: 323-324).

## 2.8. Keynesyen İktisat Düşüncesinde Girişimcilik

ABD'de iktisadi çalışmalar gerçekleştiren Keynes, özellikle 1929'da başlayan Büyük Buhran sonrası ortaya attığı iktisat teorisi ile gündeme gelmiştir. İktisat ve girişimcilik alanlarında Schumpeter'in en büyük rakibi olarak değerlendirilen Keynes, iş adamları ile yatırımcıların girişimcilere göre rollerinin daha önemli olduğunu savunmuştur.

Alfred Marshall'ın öğrencisi olan John Maynard Keynes, kavrama göstermelik bir şekilde değinip girişimcinin yalnızca yatırımcı ve işveren özelliklerine değinirken (Hebert ve Link, 2009: 53), yaptığı çalışmalarda girişimcilerin ekonomide önemli bir rolünün bulunmadığını ileri sürmüştür (Hebert ve Link, 2009: 53). Keynes girişimcilik aktivitelerinin kökenini duygusal ve sezgisel faktörlerin egemen olduğu "hayvansal güdü" (*animal spirits*) düşüncesiyle ifade etmiş ve belirli insanların kar aramalarında bu güdünün etkili olduğunu ifade etmiştir (Formaini, 2001: 6). Schumpeter'in en büyük rakiplerinden biri olan ve 1930 yılında yaşanan Büyük Buhran döneminde ortaya attığı açık fikirlerle Schumpeter'i iktisadi görüşler anlamında gölgede bırakan Keynes, hayvansal güdünün ise inanç (*confidence*), adalet (*fairness*), bozulma ve antisosyal davranış (*corruption and antisocial behaviour*), para

illüzyonu (*money illusion*) ve hikâyeler (*stories*) olmak üzere beş yönü bulunduğunu ifade etmiştir (Mitra, 2012: 48).

Keynes (1924: 5) “Tract” isimli eserinde, 20. yüzyılın başlarında iş adamları ve yatırımcılar olmak üzere, birbirinden kesin sınırlar dâhilinde ayrılmayan, fakat farklı çıkarlara sahip olan iki grubun ekonomik sistem içerisinde var olduğundan söz etmektedir. Bu sistemin bireysel refah yanında toplumsal refahı da sağlayıcı bir rolü bulunduğunu belirten Keynes, Avrupa’da bu sistemin refah seviyesini tahmin edilemeyen bir ölçüde artırmış olduğunu ileri sürmektedir (Galindo ve Mendez, 2010: 5). Bununla birlikte girişimci davranışının girişimcinin elde ettiği kar ve zarara bağlı olduğunu öne süren Keynes, sermayenin marjinal verimliliğinin yatırım kararları üzerinde büyük bir önemi bulunduğunu ve devletin de yatırımların yapılması hususunda büyük bir sorumluluğunun bulunduğunu belirtmektedir (Keynes, 1936: 164). “*The ‘ex ante’ Theory of The Rate of Interest*” isimli makalesinde ise Keynes (1937: 664), yatırım kararı veren bir girişimcinin iki konu üzerinde odaklanmakta olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki, üretime yönelik yatırım sürecinde yeterli süreli bir finansman sağlanabilmesidir. İkincisi ise, kısa vadeli yükümlülükleri uzun vadeli finansman kaynakları ile finanse etmek olmaktadır.

## 2.9. Modern Dönemde Yeni Girişimcilik Düşünceleri

II. Dünya Savaşı’nın ardından dünya ekonomisi ve siyaseti dönüşüm gösterirken, girişimcilik konusuna olan bakış açılarında da yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamış ve girişimcilik farklı bilimsel disiplinler tarafından da ele alınmaya başlamıştır.

Mark Casson, girişimcilik konusunda eleştirilen neo-klasik iktisat düşüncesinin yerine geçerli olabilecek başka bir teori sunulamamış olduğunu ifade etmiştir. Bir yandan neo-klasik düşüncenin piyasa dengesi ve tam bilgiye sahip olma yönündeki düşüncelerini eleştirirken, diğer yandan ise Avusturya iktisat okulunun girişimciyi aşırı derecede öznelci olarak sunduğunu belirtmiştir (Philipsen, 1998: 5). “*The Entrepreneur: An Economic Theory*” isimli kitabında girişimciyi kıt kaynakların koordinasyonu hakkında yargısal kararlar almada uzmanlaşmış bir koordinatör olarak betimleyen Casson (1998: 8), bu doğrultuda girişimcinin belirsizlik altında arz ve talebi koordine etmekte olduğunu belirtmektedir (Aidis, 2003:7). Risk ve belirsizliğin yargısal karar verme ile yakından ilişkili olduğunu ifade eden Casson, başkalarının sahip olmadığı bilgilere sahip olarak karar veren girişimcilerin riski daha düşük algıladığını ifade ederken (Casson, 2002: 4), girişimci tanımını desteklemek üzere şu beş argümanı sunmaktadır (Philipsen, 1998: 6):

- i. Girişimcilik, ulaşılması zor olan sonuçlara varmakla ilgili belirli bireylerin karar vermesini mümkün kılan bir kişilik kalitesi olarak görülmektedir.
- ii. Girişimci, diğer insanlardan daha fazla bilgilidir veya en azından bu konuda daha ilgilidir.
- iii. Girişimcinin kişisel çıkar sağlamayla motive olduğu varsayılmaktadır.

- iv. Girişimci herkes yanlış olduğuna inanırken, doğru olduğuna inanandır. Dolayısıyla girişimciliğin esası, durumu algılamada bir farklılığa sahip olmaktır.
- v. Girişimci, kendisi ve diğer iş yapanlar arasındaki piyasalara ulaşmak için bir kurum yaratmak zorundadır.

Girişimciliğin iktisat teorisinden uzaklaştığını ileri süren ilk iktisatçılardan biri olan William Baumol, girişimciyi piyasaya yeni bir şey sunan kişi olarak görmektedir. Mikroiktisadın girişimciliği dışlamakta olan bir model olduğunu öne süren Baumol, girişimciliğin tek bir ifade ile tanımlanmasının imkânsız olduğunu, ancak örneklerle açıklanabileceğini ifade etmektedir (Özkul, 2007: 362). Baumol'e göre girişimciler, refah, güç ve prestiji artıracak daha uygun araçlar arayan yaratıcı ve hünerli kişilerdir. Bununla birlikte, girişimcilerin içerisinde yer aldığı çevrenin girişimcilerin kararları üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Bu sebeple de girişimciliğin farklı türleri ortaya çıkmaktadır (Galindo ve Mendez, 2010: 3). Baumol'a göre girişimcilik teorisi, girişimcinin kim olduğunu veya girişimciliğin ne olduğunu açıklamaya çalışmaktan önce, girişimciliği destekleyenleri veya kurumsal yapıları araştırmalıdır (Özkul, 2007: 362-363).

İleri dönem neo-klasik iktisatçılar arasında gösterilen Maurice Dobb, girişimciyi yenilikleri faaliyete geçiren, ekonomik gelişmenin kaynağı olan ve kapitalist sistemin itici gücü niteliğinde bir birey şeklinde ifade etmiştir. Bu kapsamda girişimcinin sermaye sahibi, yönetici veya belirsizliğe katlanan biri olmak zorunda olmadığını belirten Dobb, girişimciliğin kesinlikle aktif ve yaratıcı bir şey olduğunu ileri sürmüştü ve girişimcinin kapitalist piyasa sürecinde merkezi bir rolü bulunduğunun altını çizmiştir (Aidis, 2003: 5).

Humberto Barreto (1989) "*The Entrepreneur in Microeconomic Theory: Disappearance and Explanation*" isimli kitabında girişimcilerin modern mikroekonomik teoriden sıyrılan bir yapısı bulunduğunu ifade ederken, modern teorisinin girişimcinin rolünü ekonomik analizde etkin bir şekilde dışladığını ve artık üretim fonksiyonları, rasyonel seçim yapma düşüncesi ve mükemmel bilgiye sahip olma şeklinde üç ana varsayımı bulunduğunu ifade etmiştir. Rasyonel seçim yapma düşüncesinin bir sonucu olarak, araçların ve sonuçların bilindiği varsayımıyla girişimcilerin her zaman bir yenilikçi olamayacağını belirten Barreto, mükemmel bilgiye sahip olma ve rasyonel seçim yapma düşüncesinden hareketle riske katlanma, koordinatörlük ve arbitrajcılık rollerinin de kaybolmakta olduğunu öne sürmüştür (Aidis, 2003: 5).

David McClelland, 1960'lı yıllarda "Kişilik Teorisi" (*Personality Theory*) ile girişimcilik kavramına katkılar yapmaya başlamıştır. Bu katkılarının başlangıcı ise, girişimcilerin davranışını ifade etmek üzere McClelland tarafından kullanılan "başarı güdüsü" kavramı ile ilişkilendirilmektedir. McClelland öncesi kişilik teorisi üzerine çalışan araştırmacılar teoriyi tek bir özellik kapsamında tanımlarken, girişimcilik eğilimini de yine tek bir özellik üzerinden betimlemeye çalışmışlardır (Pittaway, 2011: 12-13). Sosyoloji ve psikoloji bilim dalları temelinde girişimciliği araştıran

McClelland, girişimcilerin büyük çoğunluğunun neden belirli toplum yapıları içerisinde çıktığını araştırmıştır. Bu doğrultuda da bireylerin başarıma ihtiyacı güdüsünden hareketle, çocukluk dönemi tecrübeleri üzerine odaklanmıştır (Sciascia ve De Vita, 2004: 13). Ancak girişimci kavramına farklı bir tanımlama getiren McClelland (1961: 65), girişimcinin üretimi kontrol eden kişi olduğunu belirtmiş ve bir çelik üretim tesisini yöneten kişinin girişimci olarak değerlendirilebileceğini ileri sürmüştür. Çalışmalarında büyük çaplı organizasyonların yöneticileri üzerine odaklanan McClelland, başarıma ihtiyacına yönelik araştırmalarında girişimciyi yalnızca bir işletme kuran kişi olarak ele almamıştır (Filion, 1998: 5).

İşletme yönetimi açısından girişimcilik konusuna değinen ve değişime önem veren Peter F. Drucker, girişimciliğin kurum içerisinde bazı uygulamalar ve politikalar gerektirdiği gibi, piyasada da bazı uygulamaları ve politikaları gerektirdiğini ifade etmekte ve kurum dışındaki değişimlerle ilgili dört girişimci stratejiyi ön plana çıkarmaktadır. Girişimcilerin bu stratejilerden birkaçını birden aynı anda kullandığını ifade eden Drucker, bu stratejilerin net olarak birbirlerinden farklılaşmadığını ve durumsallık yaklaşımı gereği her bir stratejinin farklı koşullarda ön plana çıkabileceğini belirtirken, bu dört girişimci stratejiyi ise şu şekilde ifade etmektedir (Sarvan vd., 2003: 84):

- i. Hızlı ol ayakta kal,
- ii. Rakiplerin bulunmadığı yerde vur,
- iii. Ekolojik hücreler,
- iv. Değerlerin ve özelliklerin değişmesi

Drucker (1985) “*Entrepreneurship and Innovation*” isimli kitabında girişimciliğin spesifik organizasyon biçimlerinden bağımsız bir şey olduğunu öne sürerek, yeniliğin yedi kaynağı bulunduğunu savunmuştur. Bu kaynaklar şu şekilde ifade edilebilmektedir (Sciascia ve De Vita, 2004: 19):

- i. Beklenmeyen ortaya çıkışlar (*unexpected occurrences*),
- ii. Uyuşmazlık (*incongruities*),
- iii. Süreç ihtiyaçları (*process needs*),
- iv. Sanayi ve piyasa değişimleri (*industry and market changes*),
- v. Demografik değişimler (*demographic changes*),
- vi. Algıda değişim (*changes in perception*),
- vii. Yeni bilgiler (*new knowledge*).

## 2.10. Günümüzde Girişimcilik

Liberalleşmenin, kapitalizmin ve küreselleşme olgusunun ortaya çıkıp gelişmeye başladığı 1970’lerden itibaren girişimcilik konusunda girişimcilik konusunda ortaya atılan teorilerin ve konu üzerinde yapılan araştırmalar giderek artmıştır. Bu

doğrultuda, kavram hakkında birçok farklı tanımlama yapılmış olmakla birlikte, girişimcilik önemli bir bilimsel disiplin haline gelmiştir.

Günümüzde girişimcilik üzerine çalışmalar yapan binlerce okul, yüzlerce bilim adamı, onlarca akademik dergi ve yüzün üzerinde araştırma merkezi bulunmaktadır. Girişimcilik konusuna günümüzde bu denli önem verilmesinin altında yatan sebepler şu şekilde ifade edilebilmektedir (Pittaway, 2011: 15-16):

- i. 1970’ler ve 1980’lerde ekonomik anlamda dünya çapında önemli gelişmeler ve değişimler yaşanmıştır. Ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde az sayıda büyük şirketin egemen olduğu endüstriyel yapıdan, daha küçük işletmelerin ekonomide hâkim olduğu bir yapılanma doğru dönüşüm söz konusu olmuştur. Bu durum da günümüzde girişimciler tarafından yeni iş alanlarının oluşturulduğu bir ticari ve ekonomik yapılanmanın ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur.
- ii. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte devletler de ekonomik politikalarını girişimcilik anlayışını kavrama, destekleme ve geliştirme üzerine inşa etmeye başlamışlar ve girişimcilik eğitiminin okullarda da yayılmasına önem vermişlerdir.
- iii. Bu durumsal değişimler yaşanırken, girişimlere ve girişimcilere karşı kültürel tutumlar da değişmiştir. Özellikle 1980’lerin aksine 2000-2010 yılları arasında medyada girişimcilik ve girişimciler üzerine yapılan önemli tanıtımlar toplumda girişimciliğe karşı tutumun değişmesinde önemli rol oynamıştır.

### 3. SONUÇ

Girişimcilik fikrinin ortaya çıkışı iktisat tarihi ile yakın ilişkili durumdadır. Tarihsel süreç içerisinde değişen şartlar doğrultusunda iktisadi düşünceler de dönüşümlere uğrarken, yeni ve birbirinden farklı iktisadi akımlar ortaya çıkmıştır. Her bir iktisadi akım ise kendi girişimcilik fikri ile girişimci tanımını yapmıştır. Hatta ilerleyen süreç içerisinde aynı akıma mensup iktisatçılar dahi, girişimci kavramına farklı anlamlar yüklemişlerdir.

İktisat tarihi açısından değerlendirildiğinde, ilk iktisadi akımlardan birinin merkantilizm olduğu söylenebilmekle birlikte, bu akım çerçevesinde merkezileşme eğilimindeki devletler ile tüccarlar arasında oluşan çıkar birliği sayesinde bu tüccarlar önemli güç kazanımları elde etmeye başlamış ve siyasi otorite üzerinde de etki sahibi olmuşlardır.

Merkantilizm akımına alternatif olarak geliştirilmiş olan fizyokrat iktisadi düşüncede ise, henüz Sanayi Devrimi’nin yaşanmadığı ve tarımsal faaliyetlerin baskın durumda olduğu bir ortamda tarım ve toprağa çok daha fazla önem verilirken, girişimcilik kavramı da tarımsal girişimciler ile ifade edilmiştir. Girişimcilik kavramının ilk tanımı

da bu dönemde Cantillon tarafından yapılmış ve belirsizlik ve risk kavramları ile de ilişkilendirilmiştir. Baudeau ise girişimcinin aynı zamanda yenilikçi fonksiyonu bulunduğundan bahsetmiştir.

Sanayi Devrimi ile birlikte kapitalist sistem önemli gelişme gösterirken, İngiliz Adam Smith öncülüğündeki klasik iktisatçılar tarafından girişimcilik kavramı risk alma, kar odaklı hareket etme, üretim faktörlerinin yeniden düzenlenmesi unsurları ile açıklanmaya çalışılmıştır. İngiliz iktisatçılar bu dönemde girişimci ile kapitalist kavramlarını bir arada kullanırken, Fransız Say tarafından ise girişimcilerin kapitalistlerden ayrılması gerekliliği ve girişimciliğin bir üretim faktörü olduğu fikri ortaya atılmış, kar ile faiz kavramları da birbirinden ayrılmıştır. Dolayısıyla İngiliz ve Fransız iktisatçılar bu dönemde girişimcilik kavramına farklı bakış açıları getirmiş olmakla birlikte, İngiliz ekolünün daha ağır bastığı klasik iktisatçıların genel olarak girişimci ile kapitalist kavramlarını birbirinden ayırmamış oldukları ifade edilebilmektedir.

Sanayi Devrimi'nin ilerleyen sürecinde ise neo-klasik iktisat düşüncesi ortaya çıkmıştır. Klasik iktisatçılara göre girişimci, bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma konusunda önemli role sahip bireyler olarak değerlendirilirken, neo-klasik düşüncenin yaygınlaşmasıyla beraber girişimcilerin iktisadi sistem içerisindeki rolü; firma teorisinin yükselişi, makine unsurunun insan unsurunun önüne geçmesi, girişimciliğin üretim fonksiyonu içindeki bir girdi şeklinde değerlendirilmesi, piyasada tam bilgi ve denge durumunun olduğunun savunulması gibi sebeplerle giderek görünmez duruma gelmeye başlamıştır. Bu dönemin iktisatçıları aynı zamanda girişimcilerin mutlaka riskin bir bölümüne katlanmakta olduğunu ve bu sebeple yöneticilerden ayrılmakta olduklarını belirtmişlerdir.

Avusturya Okulu temsilcileri neo-klasik iktisatçıların görüşlerini doğru bulmamış ve girişimcilerin piyasadaki bilgi asimetrisini fark ederek yeni bilgiler elde eden, kar fırsatlarını keşfeden, risk alan ve piyasayı dengede tutan bireyler oldukları üzerinde durmuşlardır.

Neo-klasiklerin görüşlerini reddeden bir başka akım ise Alman Tarihçi Okulu olmuştur. Schmoller tarafından kurulan ekolün en önemli temsilcisi olan Schumpeter; ekonomik gelişmede yenilikçi yatırımların etkili olduğunu ileri sürerek, yenilik kavramı ile yakından ilişkilendirmiş olduğu girişimciliğin ekonomik gelişmenin temel itici gücü olduğunu ve girişimcilerin yenilik yapma becerisine sahip olan kişiler olduğunu savunmuştur. İktisadi sistemin neo-klasiklerin düşüncesinin aksine statik değil dinamik olduğunu öne süren Schumpeter, bu dinamik yapı içerisinde yenilikçi girişimcilerin rolünün oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. İlerleyen dönem çalışmalarında ise Schumpeter, büyük firmaların ortaya çıkması ile birlikte girişimciliğin iktisadi sistem içerisindeki rolü ve etkisinin azalacağını ileri sürmüş ve iç girişimciler adı verilen firma içi yenilik ekipleri tarafından yeniliklerin gerçekleştirileceğini ifade etmiştir.

Chicago Okulu'nun temsilcisi ve ABD'de ilk girişimcilik çalışmalarını gerçekleştirmiş olan Knight ise, risk ile belirsizlik kavramlarını birbirinden ayıran ilk kişi olmakla birlikte, girişimcinin bütün belirsizliklere katlanan ve sorumlulukları gereğince karar alan ve kar, prestij, iş tatmini elde eden kişi olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre girişimci, tam bilgiye sahip olmadan neyin yapılması gerektiğine ve nasıl yapılması gerektiğine karar veren kişi olmaktadır.

1929 Buhranı sonrası ortaya çıkan en önemli iktisatçılardan Keynes ise girişimcinin sadece yatırımcı ve işveren özelliklerine değinmiş ve girişimcilerin iktisadi sistemde çok önemli bir rolünün bulunmadığını savunmuştur. Girişimcilerin kar arama motivini hayvansal içgüdü düşüncesi çerçevesinde açıklayan Keynes, iktisadi sistemde iş adamları ile yatırımcıların rolünün daha önemli olduğunu belirtmiştir.

Modern dönem iktisatçılarından Casson, neo-klasikler ile Avusturya ekolünü eleştirirken bir sentez yapmaya çalışmış ve girişimciyi, kıt kaynakların koordinasyonu hususunda yargısal kararlar almada uzmanlaşmış bir koordinatör şeklinde betimlerken, belirsizlik altında arz ve talebi koordine eden kişiler olduğunu ifade etmiştir. Buna göre diğer insanlardan belirli konularda daha bilgili olan girişimciler, durumları ve olayları algılama konusunda diğerlerine göre farklılık arz etmekte ve kişisel çıkar sağlayarak motive olmaktadır.

Modern dönemdeki bir diğer iktisatçı Baumol ise girişimciliğin iktisat teorisinden uzaklaşmakta olduğunu ileri sürmekle birlikte, girişimciliğin farklı türleri bulunduğunu ifade ederek, bu hususta kavramın tanımlanmasının oldukça zor olduğunu ve örnekler dâhilinde açıklanabileceğini savunmaktadır.

Sosyolojik açıdan girişimciliği açıklamaya çalışan McClelland, girişimcilerin genellikle belirli toplumsal yapılar içerisinde ortaya çıktığını ileri sürerek, bunun sebebini ise başarıya güdüsü açıklama gayreti içinde olmuştur.

Sonuç olarak, girişimcilik konusunda yapılmış olan tanımlamaların, genel olarak iktisadi düşünceler ve akımlar ile dönemsel şartlar ile ülkelerin içerisinde bulunduğu koşullar çerçevesinde şekillenmekte olduğu görülmektedir. Tarih boyunca iktisatçıların tarafından üzerinde çalışılmış ve tanımlanmış olan girişimcilik kavramı, görüldüğü üzere yönetim bilimi, psikoloji, sosyoloji, pazarlama, antropoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve uluslararası ticaret gibi pek çok bilimsel disiplin ile iç içe geçmiş durumdadır. Bu sebeple, girişimciliğin günümüzdeki tanımı hususunda tüm bu disiplinler çerçevesinde ele alınması bir gerekliliktir.

## KAYNAKÇA

Aidis, R., (2003), Entrepreneurship and Economic Transition. Tinbergen Institute Discussion Paper, Amsterdam.

Alada, A. D., (2001), “İktisadi Düşünce Tarihinde Girişimcilik Kavramı Üzerine Notlar”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (23-24), 47-52.

Alkin, E., (1992), İktisat, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Andersen, E. S., (2004), The Process of Creative Destruction: From Vision to Measurement and Evolutionary Exploration. Industrial Dynamics, Innovation and Development, DRUID Summer Conference, Elsinore, Denmark, June 14-16, 1-26.

Arıkan, S., (2004), Girişimcilik – Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular, Ankara, Siyasal Kitabevi.

Aşkın, A., Nehir, S., ve Vural, S. Ö., (2011), “Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı ve Gelişimi”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 6(2), 55-72.

Baby, J., (1975), Ekonomi Politikin Temel Prensipleri (Çev. C. Karakaya), İstanbul, Sosyal Yayınlar.

Basılğan, M., (2010), “Alman Tarihçi Okulunun Schumpeter Üzerine Etkisi”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, 65(3), 23-50.

Casson, M., (1998), An Entrepreneurial Theory of The Firm, Druid Summer Conference, Bornholm, Denmark, 9-11 June, 1-42.

Casson, M., (2002), Entrepreneurship and The Theory of Firm, Alternative Theories of The Firm Workshop, Sorbonne, Paris, November, 1-25.

Chen, T. J., and Chen, S. H., (2001), Global Production Networks and Local Capabilities: New Opportunities and Challenges for Taiwan, East-West Center Working Papers Economics Series, 15, 1-19.

Croitoru, A., (2012), “Schumpeter, J.A. 1934 (2008), The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle, translated from the German by Redvers Opie, New Brunswick (U.S.A.) and London (UK): Transaction Publishers”, Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology, 3(2), 137-148.

Denis, H., (1997), Ekonomik Doktrinler Tarihi, Cilt II, İstanbul, Sosyal Yayınlar.

Döm-Tomak, S., (2015), Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği, Ankara, Seçkin Yayınları.

Drucker, P., (1985), Entrepreneurship and Innovation, New York, Harper & Row.

Durukan, T., (2007), “Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), 25-37.

Er, P. H., (2013), “Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 75-85.

Ercan, S., ve Gökdeniz, İ., (2009), “Girişimciliğin Gelişim Süreci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan”, *Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (49), 59-82.

Ergin, F., (1962), *İktisat*, İstanbul, Hamle Matbaası.

Filion, L. J., (1998), “From Entrepreneurship to Entreprenology”, *Journal of Enterprising Culture*, 6(1), 1-23.

Formaini, R. L., (2001), “The Engine Of Capitalist Process: Entrepreneurs in Economic Theory”, *Economic and Financial Review*, 4<sup>th</sup> Quarter.

Galindo, M. A., and Mendez, M. T., (2010), The Role of Entrepreneurship in the Crisis. Keynes and Schumpeter views. The Recession of 2008. Do Economists ever agree on Analysis and Prescriptions?, *International Workshop*, Albacate, Spain, 21-22 January. Düzenleyen: The European Society for the History of Economic Thought (ESHET) and the University of Castilla – La Mancha (UCLM).

Grebel, T., Pyka, A., and Hanusch, H., (2003), “An Evolutionary Approach To The Theory of Entrepreneurship”, *Industry and Innovation*, 10(4), 493-514.

Gümüsoğlu, Ş., ve Karaöz, B., (2013), *Tarihsel Süreçte Girişimcilik: Muğla Örneği, Uluslararası Girişimcilik ve Kariyer Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye, 1-3 Kasım, 63-83).

Hebert, R. F., and Link, A. N., (2006), “Historical Perspectives on Entrepreneur” *Foundations and Trends in Entrepreneurship*, 2(4), 261-408.

Hebert, R. F., and Link, A. N. (2009), *A History of Entrepreneurship*, New York, Routledge.

Hisrich, R. D., and Peters, M. P., (2002), *Entrepreneurship*, U.S.A., McGraw-Hill Irwin.

Hoselitz, B. F., (1962), *The Early History of Entrepreneurial Theory*, McNally. R., (eds), *Essays in Economic Thought: Aristotle to Marshall*, Chicago.

Jennings, D. F., (1993), *Multiple Perspectives of Entrepreneurship*, Cincinnati, ITP.

Kaya, A., (2007), *Bilişim ve İletişim Işığında Girişimcilik ve KOBİ Yönetimi*, Konya, Eğitim Kitabevi.

Keynes, J. M., (1924), *A Tract on Monetary Reform*, London, MacMillan and Co.

Keynes, J. M., (1936), *The General Theory of Employment, Interest and Money*, London, MacMillan.

Keynes, J. M., (1937), “The Ex-Ante Theory of the Rate of Interest”, *The Economic Journal*, 47(188), 663-669.

Kızılkaya, E., (2005), “Joseph A. Schumpeter’in Girişimcilik Fikrine Dair Bir Not”, *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10, 26-45.

Kirzner, I. M., (1997), “Entrepreneurial Discovery and the Competitive Market Process: An Austrian Approach”, *Journal of Economic Literature*, 35(1), 60-85.

Knight, F., (1921), *Risk, Uncertainty and Profit* New York, Sentry Press, [1964].

Lajugie, J., (1971), *Ekonomik Doktrinler*, İstanbul, Varlık Yayınları.

Landström, H., (2005), *Pioneers in Entrepreneurship and Small Business Research*, Boston, Springer.

Link, A. N., (2007), *Entrepreneurship, Innovation and Technological Change*, The University of Kansas School of Business, The Center for Applied Economics, Supporting Regional Economic Development through Analysis and Education, Technical Report 07-0716, July.

Long, W., (1983), “The Meaning of Entrepreneurship”, *American Journal of Small Business*, 8.

McClelland, D. C., (1961), *The Achieving Society*, New York, Free Press.

Menudo, J. M., and O’kean, J. M., (2002), *The French Tradition: An Alternative Theoretical Framework*, Working Papers Series, WP ECON 06.24.

Mitra, J., (2012), *Entrepreneurship, Innovation and Regional Development*, New York, Routledge.

Müftüoğlu, M. T., ve Durukan, T., (2004), *Girişimcilik ve KOBİ’ler*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Nijkamp, P., (2003), “Entrepreneurship in a Modern Network Economy”, *Regional Studies*, 37(4), 395-405.

Özgüven, A., (1992), *İktisadi Düşünceler – Doktrinler ve Teoriler*, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Özkul, G., (2007), “Kapitalist Sistemin Sürükleyici Aktörleri: Ekonomik Teoride Girişimciler”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(3), 343-366.

Parasız, İ., (2000), *Modern Makro Ekonominin Temelleri*, Bursa, Ezgi Kitabevi.

Philipsen, K., (1998), *Entrepreneurship As Organizing: A Literature Study of Entrepreneurship*, DRUID Summer Conference, Bornholm, Denmark, June 9-11.

Pittaway, L., (2011), *The Evolution of Entrepreneurship Theory*, Center for Entrepreneurial Learning and Leadership: Working Paper Series, Working Paper 01.2011.

Praag, C. M. van, (1999), “Some Classic Views on Entrepreneurship” *De Economist*, (3), 311-335.

Sarvan, F., Durmuş-Arıç, E., Özen, J., Özdemir, B., ve Tarcan-İçigen, E., (2003), “On Stratejik Yönetim Okulu: Biçimleşme Okulunun Bütünleştirici Çerçevesi”, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (6), 73-122.

Schumpeter, J. A., (1934), *The Theory of Economic Development*, London, Transaction Publishers, [1983].

Schumpeter, J. A., (1966), *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*, Cilt I: Kapitalizm, Marksizmin Bir Açıklaması İle, İstanbul, Varlık Yayınları.

Sciascia, S. and De Vita, R., (2004), *The Development of Entrepreneurship Research*, Liuc Papers, No: 146, Serie Economia Aziendale 19.

Smith, A., (2006), *Ulusların Zenginliği* (Çev. M. Saltoğlu), Ankara, Palme Yayıncılık.

Şimşek, O., (2008), *Zihniyet Açısından Türk Girişimciliğinin Sosyolojisi*, Ankara, Otorite Yayınları.

Top, S., (2006), *Girişimcilik Keşif Süreci*, İstanbul, Beta Yayınları.

Turanlı, R., (2000), *İktisadi Düşünce Tarihi*, İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi.

Vasapollo, L., (1996), “On the Economic Theory of Entrepreneurship”, *International Review of Sociology*, 6(2), 191-213.

Wood, J. S., (2005), The Development and Present State of The Theory of Entrepreneurship in Product and Asset Markets by Knight, Hayek, Schumpeter, Mises, Krizner, Shackle, and Lachmann, Austrian Scholars Conference 2005, March 19.

Yurtseven, H. R., (2007), Girişimcilik: Küçük Bir İşletme Kurmak ve Yönetmek, Ankara, Detay Yayıncılık.